

آیا جنون قاتل یا مقتول در مجازات تأثیر دارد؟

قتل جرم مهمی است و این که افراد در چه حالت روانی مرتکب این جرم می‌شوند نیز اهمیت زیادی دارد. جنون و دیوانگی یک حالت روانی است که در ارتکاب قتل و مجازات آن تأثیر بسیار دارد.

قتل جرم مهمی است و این که افراد در چه حالت روانی مرتکب این جرم می‌شوند نیز اهمیت زیادی دارد. جنون و دیوانگی یک حالت روانی است که در ارتکاب قتل و مجازات آن تأثیر بسیار دارد.

به گزارش «تابناک» حتماً بارها و بارها از رسانه های مختلف و اطرافیان خود شنیده اید که فردی در یک عصبانیت لحظه ای و جنون آنی دست به ارتکاب یک جرم سنگین مثل قتل زده است، یا این که دیوانه و مجنونی به فردی حمله کرده و هم اکنون در بیمارستان روانی است یا یک نفر دیوانه ای را به قتل رسانده است. وجه اشتراک تمام اتفاقات بالا، وجود فردی است که بدون عقل و اراده است و حال یا خود مرتکب جرم شده یا این که جرمی علیه او اتفاق افتاده است. در حقوق کیفری وجود ارتباط بین این فرد که از او به عنوان دیوانه یا مجنون یاد می‌شود و جرایم اهمیت فراوان دارد و بر رسیدگی و مجازات جرایم تأثیر بسیار می‌گذارد.

*مجنون کیست؟

شاید مهمترین سؤالی که در ابتدای بحث و حتی قبل از شروع در ذهن مخاطب شکل بگیرد این است که از نظر قانون و حقوق کیفری مجنون کیست و به چه کسی دیوانه می‌گویند؟

قانونگذار در قانون مجازات اسلامی یک ملاک برای تشخیص مجنون ارایه کرده است. در ماده ۱۴۹ آمده است «هرگاه مرتکب در زمان ارتکاب جرم دچار اختلال روانی بوده به نحوی که فاقد اراده یا قوه تمییز باشد مجنون محسوب می‌شود.» پس وجود اختلال روانی به حدی که فرد اراده یا عقل خود را از دست بدهد، ملاک مجنون بودن افراد است.

البته باید توجه داشت که مجنون بودن افراد توسط روان شناسان و روان پزشکان جنایی مورد بررسی قرار می‌گیرد و آنان هم با معیارهایی مانند نوع اندیشه، گفتار، رفتار، عواطف و نیز نوع نگاه فرد، سلامت روانی یا جنون وی را تعیین می‌کنند.

*انواع جنون

از نظر حقوق کیفری، جنون یا دائمی است و یا ادواری. در مواردی اختلال روانی فرد مجنون همیشگی است و او همواره باید تحت کنترل و حمایت باشد. این نوع جنون، جنون دائمی است.

در عین حال در برخی افراد اختلال روانی، دوره ای است و یک زمان فرد مجنون است و یک زمان مانند افراد عاقل رفتار می‌کند. یک روز دیوانه است و یک روز عاقل. چنین فردی دارای جنون ادواری است.

از نظر حقوقی فرد دارای جنون ادواری، اگر در حالت سلامت روانی (که از آن به دوران افاقه یاد می‌کنند) مرتکب جرم شود و یا رفتاری از خود نشان دهد، مانند افراد عاقل جامعه با او برخورد می‌شود و اگر در حالت اختلال روانی رفتاری از او سر بزند، مجنون محسوب می‌شود.

*منتفی بودن قصاص در قتل مجنون

نخستین بحث از تأثیر جنون در قتل هنگامی است که مقتول مجنون باشد. به این ترتیب که انسان عاقلی یک مجنون را به قتل برساند.

طبق قانون اگر مقتول مجنون باشد دیگر قاتل قصاص نمی‌شود. در ماده ۳۰۱ قانون مجازات اسلامی آمده است که یکی از شرایط قصاص این است که مجنی علیه یعنی کسی که جنایت بر او وارد آمده، باید عاقل باشد. در غیر این صورت قاتل قصاص نمی‌شود. البته این به معنی مجاز بودن قتل مجنون نیست. کشتن مجنون جرم است، ولی قاتل قصاص

نمی شود.

در ماده ۳۰۵ بیان شده است: «مرتکب جنایت عمدی نسبت به مجنون علاوه بر پرداخت دیه به تعزیر مقرر در تعزیرات نیز محکوم می شود.» منظور از تعزیر مقرر، حبس سه تا ۱۰ سال است که در ماده ۶۱۲ بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی آمده است. پس قاتل هرچند قصاص نمی شود لیکن باید دیه بپردازد و سه تا ۱۰ سال زندانی شود.

*عدم مسئولیت کیفری قاتل مجنون

بحث بعدی در رابطه با مجنون بودن قاتل است. فرد مجنون نیز مانند نابالغ مسئولیت کیفری ندارد و اگر مرتکب جرمی مانند قتل شود، مجازات نمی شود. هرچند فرد مجنون که اراده یا قوه عقل برای رفتارهای خود ندارد نباید مجازات شود، اما اگر حالات و رفتار وی خطرناک بوده و آزاد بودنش باعث اخلال در امنیت و نظم جامعه باشد، در این حالت وی نباید رها شود و طبق قانون تا زمان بهبودی یا رفع حالت خطرناک در مراکز و بیمارستان های روانی مشخصی نگهداری و مراقبت می شود. نکته مهم در این رابطه ارتکاب قتل توسط مجنون ادواری است. اگر مجنون ادواری مرتکب قتل شود برای رفع مسئولیت و مجازات نشدن؛ باید در حالت جنون مرتکب جرم باشد نه در حالت سلامت عقل. تردید در جنون قاتل در زمان قتل نیز از مسایل مهمی است که قضات باید حالت قاتل را تشخیص بدهند.

یک معیار مهم، حالت سابق بر ارتکاب جرم است. اگر حالت سابق بر ارتکاب جرم افاقه و سلامت روانی باشد احتمال این که جرم نیز در حالت افاقه رخ داده، بیشتر است و مرتکب باید جنون خودش را در زمان ارتکاب جرم اثبات کند و اگر حالت سابق، جنون باشد، اولیای دم باید ثابت کنند که قاتل مجنون نبوده تا بتوانند او را قصاص کنند. (ماده ۳۰۸ قانون مجازات اسلامی)

*جنون آنی؛ قابل قبول یا غیرقابل قبول

«خون جلوی چشمانم را گرفت و دیگر متوجه نشدم چه کار کردم.»؛ «به حدی عصبانی شدم که نفهمیدم ممکن است مرتکب قتل شوم» این جملات و جملات مشابه را بارها از افرادی شنیده ایم که در درگیری ها و دعوا ها یک نفر را به قتل می رسانند؛ عصبانیت لحظه ای که بعد از فروکش کردن، حسرت و پشیمانی بسیاری را به همراه دارد.

در اصطلاح به این نوع خشم لحظه ای که فرد، قبل و بعد از آن همچون افراد عادی است و سلامت روانی دارد و در حالت عادی آن عمل را انجام نمی دهد، جنون آنی می گویند.

باید بدانیم که اثبات جنون آنی امر بسیار سخت و پیچیده ای است و صرف عصبانیت بیش از حد باعث نمی شود که فرد برای ارتکاب جرمش مسئولیت کیفری نداشته باشند. بلکه اگر فردی ادعا کند در هنگام جرم دچار جنون آنی شده، باید اثبات شود که وی طبق معیار قانون قدرت اراده یا تمییز و عقل خود را از دست داده تا مجازات از او برداشته شود. در غیر این صورت هرچند در عصبانیت زیاد مرتکب جرم شده، اما توانایی درک موقعیت خود را داشته و دارای اراده بوده و در نتیجه همچون افراد عاقل است و مجازات می شود.

تشخیص این مسئله نیز با قضات، روان پزشکان و روان شناسان جنایی است که به قاضی کمک می کنند